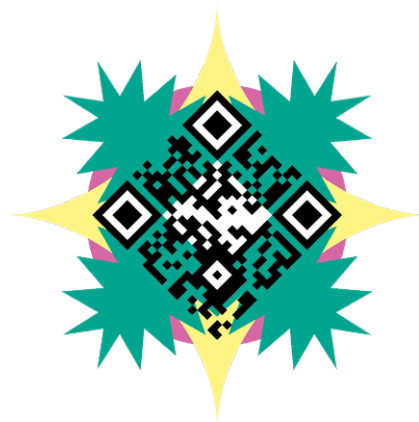

Sporen van Poëzie in Leiden

Wie door de straten van Leiden loopt, fietst of rijdt, kan ze niet over het hoofd zien: de ruim honderd muurgedichten die trots op de Leidse muren prijken. Het is een bijzonder project dat in de jaren '90 door de speciaal hiervoor opgerichte Stichting TEGEN-BEELD op touw is gezet. Met gedichten in allerlei talen en in een prachtige vormgeving maakt het project heel wat los bij bewoners en bezoekers van Leiden. Sommigen voelen zich erkend door de stad omdat hun moedertaal vertegenwoordigd is, anderen halen er warme herinneringen mee op aan hun studententijd. Bij de een doen de gedichten een nieuwe liefde voor dichtkunst ontwakken, terwijl de ander ze waardeert als puur kunstwerk. In deze rondleiding hebben we een kleine selectie gemaakt uit de gedichten en de unieke verhalen die eraan verbonden zijn. Wij nemen u mee door de stad langs deze gedichten en staan stil bij de verhalen die door de jaren heen zijn ontstaan.

Tekst: Zuzia Duijnmayr, Merle van Lier en Jan Sleutels / Universiteit Leiden

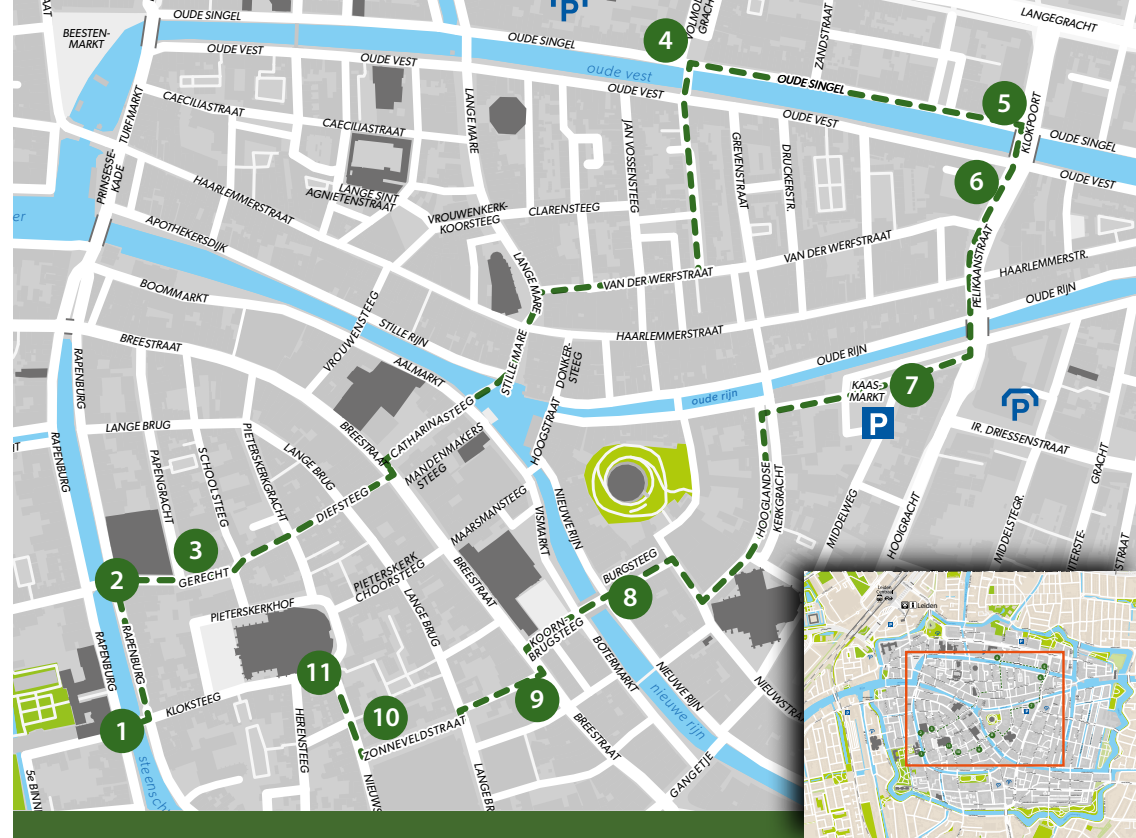
Foto's: Pim Rusch

Deze wandeling wordt u aangeboden door

Universiteit
Leiden
Geesteswetenschappen

LEIDEN
stadvanontdekkingen

1. Hoek Rapenburg/Nonnensteeg - Basho Aroumiya.../(Een woedende zee...)
2. Hoek Rapenburg/Houtstraat - Shakespeare/Sonnet XXX
3. Hoek Papengracht/Gerecht - Adonis/Verlies
4. Hoek Volmolengracht/Oude Singel - Sappho/Eenmaal...
5. Hoek Klokpoot/Oude Singel - Pierre Ronsard/À son âme
6. Hoek Pelikaanstraat/Oude Vest - Cesare Simonetti/Treno in corsa
7. Kaasmarkt 4 - Konrad Bayer/Franz war
8. Hoek Burgsteeg/Nieuwe Rijn - Wotkoce Okisce/Maskoke Okisce (Creek Fabel)
9. Breestraat 135 - Danila Stoianova/Regen, meer en wind
10. Zonneveldstraat 18 - Octavio Paz/Aquí (Hier)
11. Nieuwsteeg 1 - Marina Tsvetajeva/Mijn verzen...

1 Basho: Aroumiya... (Een woedende zee ...)

Deze haiku van de Japanse dichter Basho gaat over de lange zeereis die de dichter op dat moment aflegde: de Melkweg ligt tussen de dichter en het eiland dat hij ziet vanuit zijn boot. Het gedicht past bij de plek in de stad: het bevindt zich op loopafstand van het Leidse Japanmuseum en staat op de zijgevel van het huis waar de Leidse sterrenkundige en beeldend kunstenaar Vincent Icke woonde. Hij droeg niet alleen bij aan de keuze van het gedicht, maar heeft ook letterlijk zijn stempel op de muur gedrukt: elk muurgedicht dat is geschilderd door Jan Willem Bruins bevat een klein spinnetje in de rechterhoek. Bij dit gedicht is er ook een rode kersenbloesem zichtbaar, ontworpen door Icke en samengesteld uit diens initialen. Toen Bruins het gedicht aanbracht in 1994 kwam er toevallig een groep Japanners langs die zo onder de indruk was van de kalligrafeerkunst van Bruins dat de groep boog voor deze schilder. Hij schilderde, net als bij alle andere muurgedichten, uit de losse pols.

2 Shakespeare: Sonnet XXX

Voor de muurgedichten wordt meestal geen rekening gehouden met de locatie ervan. Vooropstaat dat er een muur is die zich goed leent voor het project en waarvan de eigenaar graag mee wil doen. Soms komt het echter voor dat gedicht en locatie (wellicht toevallig) verrassend goed bij elkaar blijken te passen. Dit is het geval bij 'Sonnet XXX', een melancholisch gedicht over vriendschap. Nostalgisch en haast neerslachtig kijkt de ik-persoon terug op zijn leven en besluit, ietwat optimistisch, dat de vriendschap hem altijd trouw is geweest. Het mooie hieraan is dat het gedicht te vinden is op de gevel van een studentenhuis, de plek bij uitstek waar levenslange vriendschappen ontstaan.

3 Adonis: Verlies

De keuze van dit Arabische gedicht hing samen met een feestelijke gelegenheid: het 400-jarig bestaan van de studie Arabisch aan de Universiteit Leiden. Thomas Erpenius (1584-1624) werd in 1613 benoemd als de eerste hoogleraar Arabisch aan de Leidse universiteit. Er is gekozen voor een gedicht van Adonis, een bekende contemporaine dichter. Het gedicht gaat over verlies, maar ook over de positieve kanten daarvan. Ook de Engelse tekst staat op de muur geschilderd. Dit is niet het enige bijzondere aan de vormgeving van het muurgedicht. De kleuren hangen samen met het gedicht en zijn geïnspireerd op de kleuren van de moskee in het Spaanse Córdoba.

4 Sappho: Eenmaal...

De meeste gedichten op de Leidse muren zijn van mannelijke dichters. Dat maakt die van vrouwelijke dichters des te bijzonderder. Een voorbeeld is dit gedicht van Sappho van Lesbos. Zij is de enige vrouw van wie er versregels zijn overgeleverd uit de periode van het antieke Griekenland. Plato beschreef haar zelfs als de tiende muze. Zij dichtte dikwijls over de liefde tussen vrouwen, maar dit gedicht beschrijft het belang van de kunsten om niet in de vergetelheid te raken. Je zou kunnen stellen dat het gedicht perfect aansluit bij het muurgedichtenproject: door de kunst op de wanden kom je in aanraking met de dichters en blijft de herinnering aan hen levendig. Het was de Leidse classicus prof. dr. Chris Sicking (1933-2000)

die dit gedicht voorstelde en het vertaalde in het Nederlands. Rechtsonder zie je dan ook zijn signatuur: een liggende letter S.

5 Pierre Ronsard: À son âme

Stichting TEGEN-BEELD gaat in beginsel nooit in discussie over de vraag welke gedichten waar geplaatst moeten worden. Dit gedicht is een uitzondering op de regel. Een Leidse inwonster gaf het muurgedicht cadeau aan haar vriend voor de gevel van diens huis. Ze was bevriend met de schilder Jan Willem Bruins en haar vriend mocht een gedicht kiezen. Het werd 'À son âme', een gedicht dat ook als lied bestaat en gezongen werd op de begrafenis van zijn moeder. Het gedicht stond eerder op een andere plek, geschilderd in geel, maar vervaagde daar snel omdat het zich bevond op een muur op het zuiden. Toen het huis nieuwe

bewoners kreeg, verdween het gedicht van zijn oorspronkelijke plaats. Overigens is ook op zijn nieuwe locatie nog steeds de eigenzinnigheid van Stichting TEGEN-BEELD te merken. De aanvrager en de stichting verschilden van mening over de titel van het gedicht. Walenkamp was niet te vermurwen; het is 'zijn' titel die boven het gedicht prijkt.

6 Cesare Simonetti: Treno in corsa

Niet alleen traditionele gedichten met een rijmschema of vaste vorm zijn te vinden op de Leidse muren. Ook gedichten als dit van Simonetti met een abstractere vorm, die je misschien niet op het eerste gedicht als een gedicht zou bestempelen, zijn vertegenwoordigd in het project. Simonetti verbeeldde in dit gedicht een trein die op volle snelheid langs raast. Er wordt vaak een zwaard in gezien, maar niets is minder waar.

7 Konrad Bayer: Franz War

Dit vrolijke gele tekstje is het kleinste muurgedicht in Leiden. Het Duitse gedichtje gaat over verwarring en verwart daarbij de lezer met herhalingen en woordspelingen. Het gedicht is op een bijzondere manier tot stand gekomen. Bij de meeste muurgedichten hadden de Leidenaren zelf geen inspraak, maar toen de eigenaar van de winkel waarop het gedicht is verschenen, contact opnam met Stichting TEGEN-BEELD hield ze wel rekening met zijn verzoek. Tot op zekere hoogte dan. Frans Fiets wilde vanwege zijn naam het liefst een Frans gedicht. In plaats daarvan kwam er dit Duitse gedichtje over zijn naamgenoot Franz.

8 Wotkoce Okisce: Maskoke Okisce (Creek Fabel)

Van meet af aan stond voor Stichting TEGEN-BEELD vast dat iedereen zich vertegenwoordigd moest voelen in het project. Op die manier wilde de stichting haar steentje bijdragen aan het welkom voor mensen van over de hele wereld. Daarom werden niet alleen gedichten in de 'standaardtalen' zoals Frans, Spaans, Engels of Duits gekozen, maar ook gedichten in minder bekende talen. Dit gedicht is geschreven in het Muscogee, de taal van een Native American-stam, onderdeel van de Creek-nation. Het gedicht wervelt door de vormgeving over de muur en verradt daardoor de inhoud van de tekst: het gaat over tornado's en het ontstaan van deze wervelwinden. Over het ontstaan daarvan hadden de Muscogee uiteenlopende ideeën. Een daarvan was dat tornado's worden veroorzaakt door kwade geesten. Wat de oorzaak ook is, de angst voor tornado's en hun destructiviteit is duidelijk.

9 Danila Stoianova: Regen, meer en wind

Dit is het enige Bulgaarse muurgedicht in Leiden. Opmerkelijk genoeg heeft ook de Bulgaarse hoofdstad Sofia een flink aantal muurgedichten, waaronder een in het Nederlands. Het project in Sofia is een initiatief van de Nederlandse ambassade die zich heeft laten inspireren door de Leidse muurgedichten. Inmiddels zijn er rond de dertig gedichten geplaatst. Het idee was dat de ambassade van elk Europees land een gedicht in haar moedertaal zou plaatsen. Dit is slechts een van de voorbeelden van steden in het buitenland die zich hebben laten inspireren door Leiden.

'Regen, meer en wind', uit de bundel Herinnering aan een droom, schetst het beeld van een slapende zwaan op het water. Stoianova (1961-1984) stierf op jonge leeftijd aan leukemie. Vanwege de censuur in haar moederland mochten haar gedichten pas zes jaar na haar dood worden gepubliceerd.

10 Octavio Paz: Aqui

Dit gedicht is een mooi voorbeeld van de manier waarop inhoud en locatie kunnen samenvallen. Het gedicht gaat over een straat waarin je je stappen tegen de muren hoort weerklinken. Wie voor het gedicht staat, kijkt precies in de straat ernaast en ziet vóór zich wat Paz zich moeten hebben verbeeld. Aan de overkant van het gedicht is overigens nog een ander muurgedicht te vinden. Dit is het 101e gedicht. Oorspronkelijk was Stichting TEGEN-BEELD van plan dat dit 101e gedicht het laatste zou zijn, maar het project bleek zo populair dat er ook daarna nog

muurgedichten werden geschilderd. De keuze voor 101 gedichten was symbolisch: 100 zou de valse indruk wekken dat dit dé 100 beste, mooiste of belangrijkste gedichten waren, maar dat is niet het geval. Door 101 gedichten te plaatsen wilde Stichting TEGEN-BEELD laten zien dat er altijd meer gedichten zijn die het waard zijn om op zo'n manier vereeuwigd te worden.

11 Marina Tsvetajeva: Mijn verzen

Dit Russische gedicht is het eerste muurgedicht dat in Leiden is geplaatst door Stichting TEGEN-BEELD. Het gedicht werd in 1992 geplaatst op de gevel van de boekhandel Templum Salomonis. De boekhandel zelf verkoopt geen Russische boeken, maar krijgt sinds de plaatsing van het gedicht wel regelmatig bezoekers uit Rusland. De Russen die langskomen zijn zeer onder de indruk van het gedicht en in de winkel hangt nu een portret van de schrijfster. Marina Tsvetajeva schrijft in dit gedicht over haar pogingen tot dichtkunst in haar jongere jaren en vergelijkt haar verzen met goede wijnen: met de tijd zullen zij rijpen en beter worden. Toen Jan Willem Bruins dit gedicht op de muur aan het schilderen was, werd er achter hem uit het raam geroepen dat er een fout in het Russisch zat. Daar woonde toevallig een Leidenaar die Russisch sprak. De fout werd hersteld, maar door de jaren is de oude verf weer tevoorschijn gekomen. Wie goed kijkt ziet in de een na laatste regel andere letters doorschemeren. De eigenaren van de boekhandel vinden dat niet erg: het laat zien hoelang 'hun' gedicht zich al op de gevel bevindt.

Wereldwandeling door Universiteit Leiden – Faculteit der Geesteswetenschappen in samenwerking met LeidenGlobal.